

Diplomáciai akciót igényelt 1988-ban a romániai magyarok Bulgáriából történt kimenekítése

„Előjáték” Szófiában erdélyi menekültekkel

Harminc évvel ezelőtt, az augusztus végén eredménytelenül zárult aradi csúcs találkozó után forró őszt következett a mélypontra jutott magyar–román viszonyban. Javulást Szűrös Mátyás külkapcsolatokért felelős KB-titkár szeptemberi látogatása sem eredményezett, noha maga Nicolae Ceausescu is többször kihallgatáson fogadta. Ahol viszont, szokása szerint, alig hagyta szóhoz jutni a vendéget, s ami keveset panaszként az mégis elmondhatott, a román elnök azt is eleresztette a füle mellett. Pedig Szűröst a kirakatmegyében, a Kovásznára átkeresztelt Háromszé-

ken is megvezették. Gondosan ügyelve arra, hogy a hivatalosságokon kívül nehogy másokkal is szóba elegyedjen. A Mikó-kollégiumban, ahol pedig ünnepélyesen fogadták, a diákokat és a tanárokat egyaránt távol tartották tőle. „Ha minden ennyire rendben, akkor miért is vagyunk most itten?” – szakította félbe Szűrös Rab István megyei párttitkár. No, azért nem minden, mormogta a megye első embere, és gyorsan lezárta a beszélgetést...

De szinte azon a napon, amikor Otopeni-ben búcsút intettek Szűrös repülőgépének, a román külügyet szófiái jelentés riasztotta. Tizenkét

román állampolgár, valamennyien erdélyiek, a bolgár fővárosban, a magyar nagykövetségen kerestek menedéket, onnan szerettek volna az anyaországban élő rokonaikhoz eljutni.* A hét felnőtt, azaz három házaspár és egy anya gyermekeivel eredetileg utószézonban érkeztek nyaralásra a bolgár tengerpartra, de csakhamar úticélt változtattak. Ami azután történt, audienciák, jegyzékváltások, kormányközi tárgyalások,

* Arra kérjük az érintetteket, illetve ismerőseiket, jelentkezzenek a Krónika szerkesztőségénél, szívesen beszámolunk egykori élményeiről.

FORRÁS: FOTOTECA ONLINE A COMUNISMULUI ROMÂNESC/ADEVĂRUL.RO

Todor Zsivkov és Nicolae Ceausescu elhidegülése is hozzájárult a Szófiában rekedt erdélyi magyarok szabadulásához

háromoldalú diplomáciai botrány stb., arról egy muck sem esett a román sajtóban, de az iratokat a magyar külügy is mindmáig titkosította. Más forrásokból viszont idővel ez az az mégis kiszivárgott. A következőkben két résztvevő, Szüts Pál nagykövet Bukaresti Naplójából, illetve szófiái kollégája, Simics Sándor szűkszavú visszaemlékezéséből próbáljuk a történeteket rekonstruálni.

A román külügyminisztérium kezdetben kemény hangot ütött meg, a nemzetközi diplomáciai szokások és a két ország közötti határegyezmények megsértésével, sőt román állampolgárok toborzásával vádolva meg a magyarokat. Summa summarum, Bukarest a menekültek hazatoloncolását kérte. Amit a magyar fél azzal utasított el, hogy a történetek után a biztonságuk Romániában egyáltalán nem szavatolható, különben is, Ceausescu elvtárs már Aradon kijelentette, hogy bár a kívándorlást nem támogatják, de aki menni akar, az mehet. Érdekes mellékfejelemény, hogy Bukarest a bolgárokat is vádolta és fenyegette, hivatkozva arra, hogy azokat a bulgáriai törököket, akik Románián át próbálták az anyaországukba eljutni, rendre visszaadták, és a további sorsukról sincsen tudomásuk...

Ceausescu és Todor Zsivkov bolgár kommunista vezető régebbi barátsága 1988-ra a Duna menti környezetszennyezések miatt amúgy is akkora léket kapott, hogy emiatt ket-tejük menetrendszerű éves találko-zóját is le kellett mondaniuk. Nem így a 89' tavaszára tervezett magyar-bolgár csúcsot, amelynek az előké-

születei már ősszel megkezdődtek. Előtte viszont tiszta vizet kellett önteni a pohárba, és öt hónapos kötélhúzás után végül is ez döntötte el kedvezően a szófiái magyar nagykövetségen rekedt erdélyiek sorsát. A kétoldalú tárgyalásokba Németh Miklós miniszterelnök, sőt még maga a visszavonulóban lévő Kádár János is beavatkozott. Amikor Simics nagykövet vakbélműtétje miatt késett a Zsivkovtól kért audienciája, Kádár a betegágyánál csöngette fel telefonon a magyar diplomatát, idézem: „Gyógyuljon már meg, magának feladata van. Haza kell hoznia az embereket.” Simics szerint a megoldást végül maga Zsivkov javasolta. Szeressenek be nemzetközi vöröskeresztes papírokat, és akkor ők, nem törődve a románok protestálásával, harmadik országba kiengedik az erdélyieket. Akik február 17-én, a bolgár titkosszolgálatok éber felügyelete mellett fel is szállhattak egy Bécsbe induló repülőgépre. És ahhoz már a bolgároknak sem lehetett semmi közük, hogy a szófiái tizenkettek estére már Budapesten ölelkeztek a rokonaikkal...

A szófiái „menetrend” mint főpróba vagy előjáték alig egy esztendő múlva pontról pontra megismétlődött a Magyarországon összegyűlt endekás német menekültekkel. Azzal a különbséggel, hogy már nem tizenkettőről, hanem sok ezer menekülről volt szó, s a következmények is jóval komolyabbak voltak.

Felgyorsították a kelet-európai diktatúrák összeomlását.

KRAJNLIK-NAGYKÁROLY

A vegyi fegyverek bevetése segíthette az Aszad-rezsimet győzelmeiben

Bassár el-Aszad szíriai elnök kormánya 2013-ban hivatalosan megvált vegyifegyver-készletétől, a BBC brit műsorszóró összeállítása azonban azt állítja, hogy Damaszkusz nem adta fel minden vegyi fegyverét, amelyeknek szándékos és stratégiai bevetése a felkelő területeken élő lakosság ellen legalább két kulcsfontosságú győzelemhez segítette a kormányerőket. Damaszkusz 2013-ban, egy hónappal több, szörnyű kínokkal járó halált okozó szarintámadás után ratifikálta a vegyifegyver-tilalmi egyezményt, és egyezett bele abba, hogy feladja vegyifegyver-arszenálját. A vegyifegyver-tilalmi szervezet (OPCW) és az ENSZ pedig közösen számolta fel a szíriai kormány által deklarált 1300 tonna vegyszerkészletet. Ennek a folyamatnak a végét 2014-ben jelentették be.

Ennek ellenére a vegyi fegyveres támadások folytatódtak a közel-keleti országban, a BBC számos forrásból építkező kutatása szerint bizonyíthatóan legalább 106 ilyen eset történt 2014 és 2018 között. A vegyifegyver-támadásokat felkelők ellenőrizte területeken hajtották végre, elsősorban Idlib, Hama és Aleppó tartományokban, illetve Damaszkusz környékén. A kormány a lázadókat okolta a nemzetközileg tiltott fegyverek használatáért, ezt viszont a felkelők kategorikusan elutasították. A bizonyítékok szerint a felelősség azonban a kormányt terheli – idézte a BBC-t az MTI. Julian Tangaere, az OPCW szíriai missziójának korábbi vezetője rámutatott,

hogy a Damaszkusz vegyifegyver-arszenáljának felszámolásakor csak azt tudták ellenőrizni, amit a kormány deklarált. „A vegyifegyver-tilalmi egyezmény ugyebár az őszinteségről szól” – mondta, utalva arra, hogy csak azzal tudtak elszámolni, amiről tudták, hogy hol van. A világsajtóban csak a súlyosabb vegyifegyver-támadásokról számoltak be, az egyik, amely nagy figyelmet kapott, a Hán Sejkúnban 2017 áprilisában elkövetett szaringázos támadás volt, amiben legalább 80-an lelték halálukat. Aszad azt állította, hogy a támadás megrendezett volt, orosz szövetségesei viszont azt közölték: a szíriai légerő a lázadók egy, kémiai fegyverekkel teli lőszerraktárát bombázta, a mérgező anyag pedig így került a levegőbe. A támadást vizsgáló OPCW-csapat egyik tagja, Stefan Mogl azonban arra a következtetésre jutott, hogy a Hán Sejkúnban bevetett szarin meg egyezett a 2013-ban megsemmisített készletből vett szarinmintákkal.

A BBC szerint az Iszlám Állam feltelelezhetően 5 alkalommal vetett be mustárgázt, viszont arra nincs bizonyíték, hogy más fegyveres csoportok is használtak volna vegyi fegyvereket, vagy hogy egyáltalán erre meglelt volna a képességük. Mi több, a brit műsorszóró információ szerint a 106 támadásból legalább 51-et légi úton hajtottak végre, ami a szíriai rezsimre tereli a gyanút. Lina Khatib, a Chatham House agytröszt elemzője szerint a vegyi támadások nagy része olyan mintába illeszkedik, amely arra utal, hogy

kizárólag a rezsim és szövetségesei vetettek be mérgező anyagokat. Ezt látszik igazolni nem csak az, hogy a támadások jelentős részét légi úton hajtották végre, hanem az is, hogy a BBC adatai szerint a leggyakrabban (a 106-ból 79 támadásban) használt mérgező anyag a klór volt. A klórtámadást közismerten nehéz bizonyítani, ugyanis a klór illékonyaságából adódóan gyorsan elillan. Tangaere közölte: mivel a klórgáz gyakorlatilag nem hagy hátra bizonyítékot, érthető, hogy miért vetették be újra és újra.

Khatib kifejtette: a vegyi fegyverek a rezsim büntető eszköze, amely félelmet és pánikot vált ki a megtá-

madott lakosságban, és egyben hatékony és olcsó fegyver, amikor a hadseregnek éppen nincs kapacitása arra, hogy hagyományos módszerekkel harcoljon. Hozzátette: a rezsim lényegében azt az üzenetet küldi a vegyi támadásokkal a lakosoknak, hogy jelenlétük nem kívánatos, tehát Damaszkusz célja a lázadó területeken élők elűldözése.

A BBC két várost emelt ki, ahol a vegyi fegyverek bevetése biztosított a rezsim győzelmét. Aleppó városát 2016 decemberében foglalták el a kormányerők, a szinte állandó bombázással és tüzésrégi támadással járó ostrom utolsó heteiben feltételezhetően 11 klórgáztáma-

FOTÓ: NEW YORK TIMES/ARCHIV

Aleppóban vélhetően 11 klórgáztámadást hajtottak végre a szír kormányerők

dást hajtottak végre légi úton. Ebből 5 az utolsó két napban történt, mielőtt a felkelők megadták magukat. Az Aleppóban orvosszakértőként dolgozó Abu Dzsafár elmondta: a fulladásos halált okozó klórgáz nehezebb a levegőnél, ezért a gázfelhők lesüllyednek az alacsonyban fekvő területekre. A bombázások és ágyúzások elől a házak alsó szintjein megbúvó lakosok így kifejezetten veszélyeztetve voltak. Ha az emberek felmentek az emeletekre a klórgáz elől, a rakéták végeztek velük, ha lementek az alsóbb szintekre, a gáz ölte meg őket – fogalmazott Abu Dzsafár. Aleppó ostromának utolsó heteiben több mint 120 ezer civil menekült el a városból.

A vegyi fegyveres támadások stratégiai bevetésének a BBC által kiemelt másik helyszíne Duma, a szíriai főváros melletti, áprilisi felkelők uralta Kelet-Gúta térség legnagyobb városa volt. A BBC adatai szerint több vegyi támadást is elkövettek, a legutolsót, és egyben a legsúlyosabbat április 7-én, egy nappal azelőtt, hogy a lázadók megadták magukat. Jelentések szerint egy vegyszeres tartályt dobtak egy lakóház tőmbre, az OPCW két héttel későbbi vizsgálata pedig klórszarmazékokat mutatott ki a tartályból vett mintákban. Mire a kormányerők bejelentették Kelet-Gúta felszabadítását, a térségből mintegy 140 ezer lakos menekült el, a szíriai hatóságok pedig további 50 ezret evakuáltak az ország északi részeibe.

KRÓNIKA